

Onbekend, maar niet langer vergeten

Lespakket over Sovjetsoldaten op Ereveld Leusden

Op het Sovjet Ereveld in Leusden liggen 865 soldaten begraven. Na de Tweede Wereldoorlog raakten deze geallieerde militairen als gevolg van de Koude Oorlog in de vergetelheid. Pas de laatste jaren zijn sommige Sovjetsoldaten geïdentificeerd en zijn de families geïnformeerd dat hun vader of grootvader hier begraven ligt. Stichting Sovjet Ereveld laat leerlingen middels een lespakket onbekende soldaten een naam en gezicht geven.

Maaïke van de Wetering is docent geschiedenis op scholengemeenschap 't Atrium in Amersfoort. **Owen Lammertink** is docent geschiedenis, promovendus aan de Radboud Universiteit en beheerder van www.geschiedenisdidactiek.nl.

Onderzoeker Remco Reiding op het Sovjet Ereveld. Foto: Jeroen Hendriks, Stichting Sovjet Ereveld.

Journalist en onderzoeker Remco Reiding ontdekt in 1998 dat er 865 onbekende Sovjetsoldaten begraven liggen in Leusden. Nooit geïdentificeerd, vergeten en hun lot onbekend voor hun familie. Deze zoektocht wordt zijn levenswerk. Inmiddels heeft hij bijna 300 soldaten geïdentificeerd. De afgelopen twintig jaar is hij erin geslaagd 223 families te vertellen waar hun vermiste vader of grootvader, die al zeventig of tachtig jaar als vermist te boek staat, gebleven is. Stichting Sovjet Ereveld maakt gebruik van historisch bronmateriaal uit Duitse, Amerikaanse en Sovjetarchieven. Door middel van documenten, brieven, dagboeken, foto's en interviews met ooggetuigen kan iedereen op zoek gaan naar een persoon bij een nummer op een grafsteen. Met het recent ontwikkelde lesprogramma *Eren en leren* kunnen nu ook leerlingen meedoen in de zoektocht die Reiding in 1998 is begonnen.

Cyrillisch alfabet

In het lesprogramma onderzoeken leerlingen in groepjes van drie of vier aan de hand van opdrachten de 'reis van de Sovjetmilitair' tot aan het overlijden tijdens de Tweede Wereldoorlog op Nederlandse bodem. Leerlingen gaan bijvoorbeeld aan de slag met het ontcijferen van de naam van de soldaat aan de hand van het Cyrillische alfabet en de reis die de soldaat van Oost naar West aflegde wordt gereconstrueerd. Wat is zijn verhaal? Hoe is deze soldaat uit de voormalige Sovjet-Unie in Nederland terechtgekomen? Wat heeft hij meegemaakt? Welke invloed heeft de wereldgeschiedenis gehad op zijn leven en dat van zijn familie? Aan het einde van de zoektocht stellen de groepjes de militair aan de rest van de klas voor door het persoonlijke verhaal dat ze hebben onderzocht te vertellen. Het is ook mogelijk om tijdens of na het onderzoekstraject het ereveld in Leusden individueel te bezoeken.

Het lespakket bestaat uit vier dossiers. In elk dossier staat een andere Sovjetsoldaat centraal. Allen behoren ze tot de 865 oorlogsslachtoffers die begraven liggen op het Sovjet Ereveld in Leusden, op een steenworp afstand van Kamp Amersfoort. Zo gaat 'dossier 101' bijvoorbeeld over een Oezbeekse Sovjetsoldaat die met honderd andere soldaten vanwege zijn Aziatische uiterlijk door de nazi's als levend propagandamateriaal naar Kamp Amersfoort werd gebracht en daar als 'Untermensch' werd behandeld. In 1942 werden de 77 nog levende soldaten gefusilleerd, toen zij geen nut voor de nazi's meer hadden.

'Dossier 292' en 'dossier 671' gaan over soldaten die na de bevrijding in Duitsland overleden door ziekte en eerst in Margraten begraven lagen, op de Amerikaanse Militaire Begraafplaats, maar na de oorlog verplaatst zijn vanwege de nieuwe verhoudingen gedurende de Koude Oorlog. In 'dossier 097' volgen leerlingen de dilemma's van een Georgische soldaat. Hij vecht eerst tegen de nazi's,

Opdracht voor examenleerlingen

Owen Lammertink heeft een bijpassende activerende opdracht ontwikkeld, die past bij de historische context 'Duitsland in Europa 1918-1991'. In deze chronologieopdracht verdiepen examenleerlingen (6-vwo) zich in het leven van Sovjetsoldaat Vladimir Botenko, begraven op het Sovjet Ereveld. In 2000 slaagde Remco Reiding erin hem te identificeren en hoorde zijn zoon Dmitri voor het eerst over het trieste lot van zijn vader. Hij was de eerste nabestaande ooit die het Sovjet Ereveld bezocht. Het lesmateriaal is te vinden op www.vgnkleio.nl.

maar wordt krijgsgevangen genomen. In het kamp is het leven zo erbarmelijk dat hij zich laat ronselen voor dienst in het Duitse leger. Hij komt terecht in Beverwijk, waar hij besluit de nazi's te saboteren en dat met de dood moet bekopen.

Koppelen aan actualiteit

Het lesprogramma is ontwikkeld voor leerlingen uit 4-vmbo, 3-havo of 3-vwo. Elk dossier bestaat uit een informatieboek, bronnen, een werkboekje voor leerlingen en een antwoordenboek voor docenten. Het programma is ook geschikt voor mbo niveau 3 of 4 bij burgerschapsonderwijs. Zeker als dit thema gekoppeld wordt aan de huidige oorlog in Oekraïne en de komst van vluchtelingen naar Nederland.

Scholen kunnen toegang krijgen tot de vier (digitale) dossiers wanneer zij een graf adopteren, voor een bedrag van vijftig euro per jaar. Uiteraard ontvangen ze de informatie over de soldaat die in het betreffende graf begraven ligt en een foto van de bloemen die jaarlijks worden geplaatst. Sinds 2013 organiseert Stichting Sovjet

Ereveld ieder jaar op 9 april een herdenking voor deze soldaten. Leerlingen van twee middelbare scholen in Amersfoort branden kaarsjes om half zeven 's ochtends op de plek en het tijdstip waarop de soldaten gefusilleerd werden.

De Stichting Sovjet Ereveld verzorgt ook rondleidingen op het Ereveld. Tijdens zo'n rondleiding vertelt Remco Reiding over de opsporing en het emotionele grafbezoek van nabestaanden. Nog steeds worden nieuwe bronnen ontdekt, soldaten geïdentificeerd en families op de hoogte gebracht. Reiding schreef het indrukwekkende boek *Kind van het Ereveld* over zijn zoektocht en is tegenwoordig directeur van de Stichting Sovjet Ereveld. Het is goed mogelijk een rondleiding op het Ereveld te combineren met een bezoek aan Huis Doorn, de plek waar de Duitse ex-keizer Wilhelm II verbleef tot zijn dood, of het Belgenmonument, gebouwd door geïnterneerde Belgische soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ook Kamp Amersfoort, waar de 101 Sovjetsoldaten zo bruuft behandeld en gefusilleerd werden, ligt vlakbij. ●

Links: Portret van het gezin van Sovjetsoldaat Vladimir Botenko. Collectie Stichting Sovjet Ereveld.
Onder: Dochter Lidia bezoekt na zeventig jaar voor het eerst het graf van haar vader in Leusden. Collectie Stichting Sovjet Ereveld.

Voor het lesprogramma, rondleidingen of meer informatie: www.sovjet-ereveld.nl.

Verder lezen

Remco Reiding, *Kind van het Ereveld* (D33 Publicaties, Dalfsen 2012).

Remco Reiding, *Vermist in Kazachstan, begraven in Nederland* (Stichting Russisch Ereveld, Amersfoort 2010).